

ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

สรุปผลการสนทนายุทธศาสตร์ระดับผู้บริหารไม่เป็นทางการ (Informal)
ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๖๒ ครั้งที่ ๑/๒๕๖๒
เรื่อง “บทบาทของไทยบนเส้นทางระหว่างยุทธศาสตร์มหาอำนาจสหรัฐฯ-จีน”
วันจันทร์ที่ ๑๙ พ.ย.๖๑ เวลา ๑๓๐๐ - ๑๖๐๐
ณ ห้องรับรอง ๖๑ ชั้น ๖ กองบัญชาการกองทัพไทย

ประธาน

๑. พล.อ. พรพิพัฒน์ เบญญศรี ผบ.ทสส.

ผู้ทรงคุณวุฒิ

๒. นายสมปอง สงวนบรรพ์ อดีตเอกอัครราชทูต และคณบดีสถาบันการทูตและการต่างประเทศ วิทยาลัยรัฐกิจ มหาวิทยาลัยรังสิต

๓. รศ.ดร.วิวัฒน์ มุ่งการดี อดีตที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี และอาจารย์คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๔. นายโจ ฮอร์น พัทโนทัย กรรมการอำนวยการบริษัท Strategy 613 จำกัด

ผู้ดำเนินรายการ

๕. พล.อ.ต. ภูมิใจ เลขสุนทรากร ผอ.ศศย.สปท.

สรุปสาระสำคัญ

๑. สถานการณ์ แนวโน้ม และ ความท้าทาย ระหว่างยุทธศาสตร์การเปิดเสรีในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก (Free and Open Indo-Pacific) กับยุทธศาสตร์ภายใต้ความริเริ่มหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง (Belt and Road Initiative)

๑.๑ สหรัฐฯ เป็นประเทศที่มีบทบาทและทรงอิทธิพลทางด้านเศรษฐกิจในคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ เป็นต้นมา หลังสงครามโลกเย็นสิ้นสุดภูมิศาสตร์การเมืองของเอเชียได้เปลี่ยนไป มหาอำนาจเจ้าอาณานิคม เช่น ฝรั่งเศส อังกฤษ และฮอลันดา เริ่มเสียมืองขึ้นของตนไป ย้อนกลับไปในการบริหารประเทศของสหรัฐฯ ในสมัยที่สองของ วิลเลียม เจฟเฟอร์สัน คลินตัน ได้ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีอีกครั้ง นำพาเศรษฐกิจให้กลับฟื้นตัวอย่างจริงจังภายหลังจากที่ต้องเผชิญกับวิกฤตสงครามอ่าวเปอร์เซีย แต่เศรษฐกิจของหลายภูมิภาคในโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเอเชีย กลับต้องเผชิญกับวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจอย่างหนักหน่วง ดังที่เกิดขึ้นในไทย อินโดนีเซีย เกาหลีใต้ แต่ไม่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของจีน จีนจึงได้ให้ความช่วยเหลือไทยและอินโดนีเซียผ่านทางกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (International Monetary Fund : IMF) การดำเนินการเช่นนี้ แสดงให้เห็นว่าจีนเป็นหุ้นส่วนที่แท้จริง เมื่อเทียบกับญี่ปุ่นหรือสหรัฐฯ และนับเป็นโอกาสที่ดีของจีนในการสร้างความเชื่อมั่นทางด้านการเมืองและความมั่นคงทางเศรษฐกิจบนเวทีการเมืองระหว่างประเทศได้ ในระยะเวลาดังกล่าว สหรัฐฯ เผชิญกับเหตุการณ์วินาศกรรม 9/11 จึงได้เปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศและประกาศสงครามต่อต้านการก่อการร้าย และหันหลังให้กับหลักการพหุภาคีนิยมสู่แนวทางเอกภาคีนิยม ภายใต้รัฐบาลของประธานาธิบดี จอร์จ วอล์กเกอร์ บุช ต่อมาประธานาธิบดี บารัก ฮุสเซน โอบามา ได้ปรับทิศทางใหม่ของนโยบาย

ต่างประเทศและความมั่นคงของสหรัฐฯ เน้นการแสวงหาการสนับสนุนจากมิตรประเทศมากขึ้น ลดการปฏิบัติการทางทหารของสหรัฐฯ ในอิรักและอัฟกานิสถาน และในส่วนของภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก สหรัฐฯ มุ่งเน้นไปที่จีนและอาเซียนตามนโยบายการปรับสมดุล (Rebalancing) สนับสนุนความร่วมมือด้านเศรษฐกิจและการพัฒนา เช่น การผลักดันให้ประเทศในภูมิภาคนี้สนใจที่จะร่วมมือกับสหรัฐฯ ภายใต้ความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจข้ามแปซิฟิก (Trans Pacific Partnership : TPP) การมีบทบาทในกรอบความร่วมมือลุ่มน้ำโขง ทำให้ผู้นำในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้รู้สึกถึงความเชื่อมโยงกับสหรัฐฯ และได้รับความน่าเชื่อถือในภูมิภาคและเสริมสร้างความเป็นผู้นำของโลก ปัจจุบันสหรัฐฯ ได้อยู่ภายใต้รัฐบาลของประธานาธิบดี **โดนัลด์ ทรัมป์** ซึ่งให้ความสำคัญกับความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ ใช้นโยบายการทหารนำการทูต และมองว่าปัญหาใหญ่ของสหรัฐฯ คือ หนี้สินและการขาดดุลการค้ากับจีน อีกทั้ง ได้เล็งเห็นกองทัพจีนพัฒนาขีดความสามารถอย่างรวดเร็ว สหรัฐฯ จึงทุ่มงบประมาณกองทัพสูงถึง ๗ หมื่นล้านดอลลาร์สหรัฐ และมีแนวโน้มจะเพิ่มขึ้นอีก แสดงถึงสหรัฐฯ ต้องการครองความเป็นมหาอำนาจโดยไม่ต้องทำการรบ

นอกจากนี้ สหรัฐฯ มองจีนเป็นประเทศมหาอำนาจอันดับรองลงมา และเป็นคู่แข่งของสหรัฐฯ ที่มีความต้องการขยายอิทธิพลไปยังภูมิภาคต่างๆ ของโลก เช่น แอฟริกา เอเชียกลาง และลาตินอเมริกา ผ่านยุทธศาสตร์ภายใต้ความริเริ่มหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง (Belt and Road Initiative : BRI) โดยใช้การทูตแบบกับดักหนี้ (Debt-trap Diplomacy) เป็นลักษณะที่ประเทศมหาอำนาจจะเข้าไปครอบงำประเทศที่มีความก้าวหน้าน้อยกว่านอกเหนือไปจากวิธีครอบครองอาณานิคมโดยตรง เรียกว่า ลัทธิล่าอาณานิคมแบบใหม่ (Neo-Colonialism) ดังนั้น เมื่อจีนประกาศเดินหน้ายุทธศาสตร์ BRI สหรัฐฯ จึงต้องมียุทธศาสตร์การเปิดเสรีในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก (Free and Open Indo-Pacific : FOIP) โดยมีประเทศญี่ปุ่น อินเดีย และออสเตรเลียเข้ามาร่วมด้วย เพื่อคานอำนาจกับจีนต่อต้านการขยายอิทธิพลของจีนทั้งในมหาสมุทรอินเดีย ทะเลจีนใต้ และทะเลจีนตะวันออก รวมไปถึงสหรัฐฯ ผลักดันการลงทุนและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานให้เป็นรูปธรรม เพื่อสร้างคุณภาพและส่งผลดีต่อเสถียรภาพความมั่นคงของภูมิภาค

๑.๒ สาธารณรัฐประชาชนจีน เป็นประเทศที่มีการพัฒนาอย่างค่อยเป็นค่อยไปมาโดยตลอด เริ่มต้นจากผู้นำจีนรุ่นที่สอง ตั้ง เสี่ยวผิง เน้นการปฏิรูปและเปิดประเทศ และปัจจุบัน สี จิ้นผิง ผู้นำจีนรุ่นที่ห้าที่ทำได้ทำให้ประเทศจีนกลับเข้ามามีบทบาทบนเวทีโลกอีกครั้ง ซึ่งรัฐบาลจีนมีลักษณะของการบริหารประเทศ กล่าวคือนำนโยบายไปปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ พร้อมเรียนรู้หลักการปฏิบัติที่ดีแล้วนำไปปฏิบัติเป็นวงกว้าง หากปฏิบัติแล้วไม่สามารถบรรลุผลจะไม่นำมาใช้ การพัฒนาของจีนเน้นสร้างเศรษฐกิจที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง เริ่มต้นด้วยตนเอง และเน้นคุณภาพ ตามแผนปฏิรูปด้านเกษตรกรรมภายในประเทศควบคู่กับการพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทั้งในอุตสาหกรรมเบาและหนักจนในที่สุดจีนก็สามารถผลิตสินค้าได้เอง และยังสามารถแก้ไขปัญหาความยากจนให้กับคนในประเทศได้อย่างเป็นรูปธรรม นอกจากนี้ จีนได้นำหลักการของรัฐวิสาหกิจมาใช้ในมิติเศรษฐกิจ คือ การโอนถ่ายอำนาจในการประกอบธุรกิจกลับไปสู่ภาคประชาชนและเอกชนมากขึ้น ในขณะที่รัฐมีหน้าที่กำหนดนโยบายจากส่วนกลางเท่านั้น และรัฐบาลเองยังได้กระจายอำนาจการบริหารลงสู่จังหวัดและท้องถิ่น เพื่อเป็นการส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างท้องถิ่นกับรัฐเพิ่มการกำกับดูแลประชาชนได้อย่างทั่วถึง นำมาซึ่งการอยู่ดีกินดีของประชาชน

โดยสรุปแล้ว การพัฒนาประเทศของจีนเป็นไปในรูปแบบผสมผสานทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ซึ่งการเมืองในรูปแบบของจีนนั้น จีนได้เน้นย้ำเสมอว่าจีนมีระบบการเลือกตั้งและการคัดสรรอย่างเข้มงวด ด้วยเหตุนี้ การพัฒนาของจีนจึงมีค่าเฉลี่ยของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (Gross Domestic Product: GDP) ของโลกมีอัตราการเติบโตเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ ๒ มีจำนวนชนชั้นกลางเพิ่มสูงขึ้น สร้างความกินดีอยู่ดีให้กับประชาชน มีสถาบันการศึกษา สถาบันคลังสมอง สถาบันการเงิน นำไปสู่การทำท่ามมหาอำนาจอย่างสหรัฐฯ ที่เข้าใจว่าการพยายามขยายเมืองของจีนเป็นความต้องการขยายอิทธิพล ปัจจุบันโครงการภายใต้

ความริเริ่มหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง (Belt and Road Initiative : BRI) เป็นส่วนหนึ่งที่จะสร้างความเติบโตทางเศรษฐกิจให้กับจีน เนื่องจาก จีนต้องการลดกำลังในภาคการผลิตออกนอกประเทศ ลดหนี้ในระบบ และต้องไปลงทุนภายนอกประเทศ เนื่องจาก ทรัพยากรภายในประเทศไม่เพียงพอแล้ว จีนยังต้องการเสริมสร้างความแข็งแกร่งทางเศรษฐกิจ เพื่อผลักดันให้จีนเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจของโลกนำพาความมั่นคงและมั่งคั่งให้กับประเทศ

๒. การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ของไทยในฐานะประธานอาเซียนบนเส้นทางระหว่างยุทธศาสตร์มหาอำนาจสหรัฐฯ-จีน

๒.๑ บทบาทของสหรัฐฯ และจีน เป็นที่กังวลว่าจะก่อให้เกิดความแตกแยกระหว่างประเทศสมาชิกในอาเซียน เนื่องจาก กลุ่มหนึ่งจะฝักใฝ่กับจีน อีกกลุ่มจะฝักใฝ่กับสหรัฐฯ และบางประเทศอาจเลือกที่จะไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด เนื่องจากสมาชิกอาเซียนมีท่าทีต่อจีนที่แตกต่างกันมานานแล้วในกรณีทะเลจีนใต้ ยิ่งไปกว่านั้น ยังเป็นที่กังวลว่า การเข้ามาช่วงชิงอำนาจของจีนและสหรัฐฯครั้งนี้ จะทำให้อาเซียนสูญเสียความเป็นแกนกลาง (ASEAN Centrality) ในการกำหนดทิศทางความสัมพันธ์กับประเทศนอกภูมิภาค อาจส่งผลให้บทบาทของอาเซียนมีความสำคัญลดลงด้วย

๒.๒ การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ของไทยจึงต้องให้ความสำคัญกับทั้งสหรัฐฯและจีน และหลีกเลี่ยงการเลือกข้าง โดยให้ความร่วมมือกับจีนในด้านเศรษฐกิจ และให้ความสำคัญด้านการทหารกับสหรัฐฯ นอกจากนี้ ประเทศไทยและประเทศในกลุ่มอาเซียน อาจจะต้องพิจารณาการเข้ามาร่วมในยุทธศาสตร์การเปิดเสรีในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิกของสหรัฐฯด้วย เพื่อให้สามารถรักษาดุลอำนาจกับจีนได้ เนื่องจากปัจจัยทางภูมิศาสตร์ ไทยและประเทศในกลุ่มอาเซียนอยู่ใกล้กับจีนมาก ง่ายต่อการตกอยู่ใต้อิทธิพลของจีน และดึงสหรัฐฯให้เข้ามามีบทบาทในกรอบความร่วมมือต่างๆ อาทิ ข้อริเริ่มลุ่มน้ำโขงตอนล่าง (Lower Mekong Initiative : LMI) และยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจอิรวดี - เจ้าพระยา - แม่น้ำโขง (Ayeyawady - Chaophraya - Mekong Economic Cooperation Strategy : ACMECS) เนื่องจาก สหรัฐฯมีแนวโน้มที่จะให้ความสำคัญกับไทยและมองไทยเป็นศูนย์กลางของภูมิภาค

๓. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๓.๑ ในการวางท่าทีของไทยควรศึกษาแนวทางของต่างประเทศที่ต้องอยู่ภายใต้แรงกดดันของมหาอำนาจ เช่น เวียดนามที่พยายามดึงสหรัฐฯ อินเดีย และญี่ปุ่นเข้ามาคานอำนาจกับจีน แต่สังเกตได้ว่า เวียดนามกลับไม่มีนโยบายต่อต้านจีน โดยยอมรับว่าจีนเป็นมหาอำนาจและเล็งเห็นว่าไม่ควรมีปัญหาเกี่ยวกับจีนซึ่งหลายประเทศดำเนินนโยบายในลักษณะนี้

๓.๒ ไทยควรเรียนรู้จากประสบการณ์ในอดีตช่วงสงครามโลกครั้งที่ ๒ ซึ่งไทยอยู่ใต้อิทธิพลของญี่ปุ่น ทำให้ไทยตกอยู่ในสถานะผู้แพ้สงครามด้วย หรือช่วงสงครามเวียดนามซึ่งไทยอยู่ใต้อิทธิพลของสหรัฐฯจึงต้องเข้าร่วมในสงครามและสร้างบาดแผลทางประวัติศาสตร์ให้กับประเทศเพื่อนบ้าน

๓.๓ สถานการณ์ในเวลานี้ไทยไม่ควรกำหนดท่าทีไปอยู่ภายใต้อิทธิพลของมหาอำนาจฝ่ายใด ดำเนินบทบาทความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่ยึดหลักการสร้างดุลยภาพระหว่างมหาอำนาจแบบไม่เลือกข้าง และรักษาความสัมพันธ์กับนานาประเทศไว้ ซึ่งไม่ว่าไทยจะใกล้ชิดกับจีนหรือสหรัฐฯแต่ไทยจะต้องไม่เป็นศัตรูกับประเทศใด คำนึงถึงผลประโยชน์ของชาติเป็นหลัก และดำเนินนโยบายเชิงสร้างสรรค์

๓.๔ ไทยควรผลักดันการพัฒนาทางเศรษฐกิจในภูมิภาคให้ประสบความสำเร็จ ดังเช่นกลุ่มองค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนาของกลุ่มประเทศที่พัฒนาแล้ว (Organization for Economic Co-operation and Development : OECD)

๓.๕ บทบาทของไทยในฐานะประธานอาเซียนในปี ๒๕๖๒ ควรมีบทบาทนำในความเป็นหนึ่งเดียวกัน (Unity) และคงไว้ซึ่งการรักษาความเป็นแกนกลางของอาเซียน (ASEAN Centrality) เพื่อถ่วงดุลมหาอำนาจจีนและสหรัฐฯ โดยเลือกใช้ประโยชน์จากประเทศที่เป็นผู้เล่นในเวทีการเมืองระหว่างประเทศ เช่น อินเดีย เกาหลี ญี่ปุ่น ออสเตรเลีย เป็นต้น

ภาพการสนทนายุทธศาสตร์ระดับผู้บริหารไม่เป็นทางการ (Informal) ครั้งที่ ๑/๒๕๖๒
เรื่อง “บทบาทของไทยบนเส้นทางระหว่างยุทธศาสตร์มหาอำนาจสหรัฐฯ-จีน”

วันจันทร์ที่ ๑๙ พ.ย.๖๑ เวลา ๑๓๐๐ - ๑๖๐๐
ณ ห้องรับรอง ๖๑ ชั้น ๖ กองบัญชาการกองทัพไทย

